

Kuramsal Derleme

Lacanyen Tanıda Psikoz: Tetiklenmemiş Psikozun Klinik bir Vakada TartışılmasıIşıl Necef^{*}¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Öz****Anahtar kelimeler:**

Lacan,
Babanın Adı,
tetiklenmemiş
psikoz,
imgesel
özdeşleşme,
imgesel koltuk
değnekleri

Lacanyen teoride klinik bir tanı olan psikoz, psikotik kırılma kavramının ötesini içermekte ve bu klinik durumu kişinin Başka ile ilişkileri kapsamında değerlendirmektedir. Psikozun temel mekanizması olan Babanın Adı'nın (baş gösteren) hesaptan düşmesi psikotik klinik yapıyı belirlemektedir. Baş gösterenin hesaptan düşmesi kişinin simgesel düzene geçmesini engellemekte ve bu durum psikozda dil bozukluklarının meydana gelmesinin temel nedeni olarak nitelendirilmektedir. Kişi simgesel düzenin yokluğunda geriye kalan imgesel ve gerçek düzenlerini birleştirecek bir araca sahip değildir. Baş gösterenin yokluğunda kişi, imgesel özdeşleşmeler bularak bir nevi telafi etme mekanizmasına başvurmuş olur. Sanrıların ve hezeyanların tetiklenmesinden önce kişi, telafi etme mekanizmasını ancak bu bahsi geçen imgesel özdeşleşmelerle anlam bulabilme çabası içerisinde belirleyebilir. Bu makalede, öncelikle psikozun Lacanyen teorideki başlıca öğeleri sıralanmış, sonrasında tetiklenmemiş psikoz kavramı, imgesel özdeşleşmeleri ve dil bozuklukları mevcut olan, ancak sanrı ve hezeyan bulgusu saptanmamış bir vaka örneği çerçevesinde tartışılmış ve psikozdaki psikoterapi sürecinin nevrozdaki psikoterapiden farklılaşan yanları da ele alınarak psikoz Lacanyen yaklaşımın ışığında incelenmiştir.

Abstract**Keywords:**

Lacan,
the Name-of-the-
Father,
untriggered
psychosis,
imaginary
identification,
imaginary crutches

The clinical diagnosis of psychosis in Lacanian theory captures what is beyond the notions of a psychotic break and evaluates the phenomenon based on the relational dynamics between the subject and the Other. The main operation of psychosis that determines the clinical structure is the foreclosure of the Name-of-the-Father (the primordial signifier). The foreclosure of the signifier prevents the subject from entering the Symbolic register, which is considered as the basis of language distortions in psychosis. The subject does not have a means to connect the remaining registers: the Real and the Imaginary. In the absence of a signifier, the subject may adopt compensatory mechanism by finding imaginary identifications. As an attempt to find meaning, the subject can rely on the imaginary identifications before the triggering of delusions and hallucinations. In this article, firstly the Lacanian diagnostic concepts of psychosis were outlined, then the concept of untriggered psychosis was discussed in reference to a clinical case with imaginary identifications and language distortions and no report of hallucinations or delusions, and the treatment process was examined in light of Lacanian approach.

* Sorumlu Yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 06800, Çankaya, Ankara.
e-posta: isilnecef@gmail.com
DOI: 10.31682/ayna.696508
Gönderim Tarihi (Received): 29.02.2020; Kabul Tarihi (Accepted): 26.06.2020
2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Lacanyen Teoride Psikoz

Lacanyen tanısal sınıflandırma üç temel klinik yapıyı öne sürer: nevroz, sapkınlık ve psikoz. Her klinik yapı denk düşen farklı mekanizmalara göre birbirinden ayrılır. Bu mekanizmalar sırasıyla bastırma, inkâr ve hesaptan düşme olarak tanımlanır. Bu mekanizmalar, çocuğun yaşamının ilk yıllarında ayna evresindeki ve Ödipal dönemdeki özdeşleşimiyle belirlenir. Dil yapısı bu dönemde oluşur (Dor, 1998). Yukarıda bahsedilen klinik yapıları ayırtıran mekanizmalar, dil yapısının nasıl oluştuğu sorusuna ışık tutmaktadırlar. Bu makale sanrı ve hezeyan belirtileri göstermeyen bir klinik vakanın psikotik görünümü özelliklerini kişinin imgesel özdeşleşimleriyle, telafi mekanizmaları ve dil yapısını kullanımı açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Lacan'a (1949) göre dil yapısı hem imgesel hem de simgesel bir düzeni barındırır. Bu düzenler L Şemasındaki iki aksta gösterilmiştir. Bu iki düzenin gelişimi art arda gelecek şekilde ayna evresine ve Ödipal döneme denk gelir. Çocuk ayna evresinden geçerken, aynadaki speküler imgeleriyle özdeşleşir ve ilk özdeşleşim gerçekleşmiş olur. Ego speküler imge ile başka bir deyişle 'küçük başka' ile özdeşleşerek şekillenir. İdeal-ego bu özdeşleşim neticesinde oluşur. Bu ikili ilişki imgesel bir düzeni temsil eder ve üçüncü bir tarafın dahil oluşunu içermez. Ayna evresi ikili bir ilişkinin söylemini gösterir. Psikozda ayna evresinde simgeselleşmenin olduğu iki aşamada sorun yaşanmış olabileceği düşünülmektedir (Gürsel & Gençöz, 2019). Bu aşamalardan ilkinde olumlama duruşu (*bejahung*) ve özneyi tanıtmaya (*einbeziehung ins ich*) olarak ifade edilmektedir. Bu aşamalarda özneye kim olduğu işaret edilmemiş ve böylelikle ayna evresindeki ikinci aşama olan özne bölünmesi (*austossung aus den ich*) gerçekleşmemiştir (Gürsel & Gençöz, 2019).

Baba İşlevi

Ödipal evrenin yolu üçüncü tarafın simgesel olarak dahil olmasıyla açılır. Ödipal evre Başka'nın söylemini tanıtır. Başka'nın söylemi simgesel düzeni temsil eder. Bu evrede, Babanın Adı kurulumu ile birlikte simgesel işlev oluşur (Lacan, 1993). Yapılandırıcı simgesel işlevin metaforu olan Babanın Adı, yasayı getirir (Gürsel & Gençöz, 2019).

Babanın yasası işlev görmediğinde çocuk imgesel başka ile ikili bir ilişkide kalır (Bergeron, 2002). Baba yasayı harekete geçirmede zaman, anne ile çocuk arasında olması gereken simgesel mesafe oluşmaz (Lacan, 1956). Kişi psikotik yapıda anne ile ikili imgesel bir ilişki içerisindedir. Annenin eksikliği yoktur (Fink, 1997). Pervert yapıda ise bu eksik algılanmıştır, ancak reddedilmektedir (Fink, 1997). Başka bir deyişle, pervert yapıda Babanın

Adı simgesel bir şekilde tanınmakta, ancak reddedilmektedir (Gökdemir-Bulut, 2017). Babanın simgesel bir biçimde ikili imgesel ilişkiye dâhil olması, yasayı temsil eden dil düzeninin müdahalesi olarak da tanımlanabilir (Lacan, 1993).

Baba aynı zamanda Babanın Adı olarak da tanımlanan bir metaforudur (Dor, 1998). Ödipal karmaşada, Babanın Adı (babalık metaforu), annenin zevkini (jouissance) düzenleyen bir rol oynar. Fallusun simgesel düzende işlev görmesi için biyolojik bir babanın olması şart değildir (Dor, 1998). Anne ile çocuk arasındaki imgesel ilişki Ödipal karmaşa ile müdahaleye uğradığında, annenin zevkinin yerini Babanın Adı alır. Çocuk başka'da (anne) fallusun eksik olduğunu fark eder ve kendisinin de annenin imgesel fallusu olmadığını anlar (Leader, 2010). Lacan (1993) Ödipal karmaşa yaşayan öznedede psikozun oluşmayacağını söyler. Çocuğun annesinin imgesel fallusu olmadığını anlaması, yabancılaşma olarak adlandırılır. Psikotik yapıda bu yabancılaşma gerçekleşmemiştir. Pervert yapıda ise yabancılaşma (ilkel bastırma) gerçekleşir, ancak annenin fallusunun eksikliği algılsa da reddedilir. Eksik simgeselleştirilmez ve ayrışma (ikincil bastırma) gerçekleşmez. Bu durum, Babanın Adı'nın yeterli işlev görmemesinden kaynaklanır. Babanın Adı'nın işlev görmesiyle eksik simgeselleştiğinde nevrotik yapıdan bahsedilebilir.

Çocuk kendisinin annesinin imgesel fallusu olmadığını fark ettiğinde, annenin eksik olduğunu da görür (Vanheule, 2011). Travmatik olsa da annenin arzusunun eksikten kaynaklandığını algılamak yeni bir anlam doğurur. Bu anlama eksikten kaynaklandığı için fallik anlam de denmektedir (Leader, 2010). Eksikinden ötürü anne arzulamaktadır. Babalık metaforu olan Babanın Adı yasayı temsil etmektedir ve annenin arzusuna yön verir (Vanheule, 2011). Annenin arzusunu temsil eden fallus bu yasayla ilişkilenererek birinci fallik göstereni (S_1) oluşturur (Gürsel & Gençöz, 2019). Fallus artık annenin arzusunun gösterenidir. Çocuk annenin neyi arzuladığını tahmin etmeye çalışır (Vanheule, 2011). Annenin neyi arzu ettiği üzerinden annenin arzusundaki fallik anlam oluşur. Ardından, annenin arzusundaki fallik anlamın yerini Babanın Adı göstereni (S_2) alır. Konuşulan zincir, S_2 'nin S_1 'in yerine gelmesiyle birlikte oluşur (Gürsel & Gençöz, 2019). Konuşulan zincire fallik anlamlandırma zinciri de denmektedir (Lacan, 1958). Zincirdeki gösteren ve gösterileni bağlantı noktaları (kapitone noktaları) birbirlerine bağlar. Annenin arzu nedeni Babanın Adı ile işaretlendiğinde, çocuk "Başka'da olup annemin ilgisini çeken şey nedir?" sorusunu bilinçdışı düzeyde sormaya başlar (Vanheule, 2011).

Pervert yapıda annenin eksikinden kaynaklanan arzusunun nedeni Babanın Adı tarafından işaretlenmemiş ve başka bir deyişle simgeselleştirilmemiştir (Swales, 2010). Nevrotik yapıda eksik, Babanın Adı'nın işlev görmesiyle simgeselleşir ve simgeselleşme aracılığıyla fallik anlam oluşur (Vanheule, 2011). Böylelikle çocuk annenin zevk nesnesi olma

konumundan ayrılır. Bu noktada açılan simgesel alanda kendi arzuları olan bir özne konumuna geçer (Swales, 2010). Pervert ise annesinde eksik olduğunu bilmesine rağmen bunu inkar ederek, annesinin arzu nesnesi konumunda kalır (Swales, 2010). Yani, pervert arzulayan bir özne değil, bir arzu nesnesidir.

Psikotik yapıda ise ne annenin eksiğinden ve ne de arzudan bahsetmek mümkündür. Psikozdaki hesaptan düşme mekanizmasından dolayı (Verwerfung) Babanın Adı psikotik yapıdaki kişinin mental evreninde yoktur. Babanın Adı işlevinin, diğer bir deyişle baş gösterenin eksikliği vardır (Lacan, 1993). Baş gösteren olmadığında, pervert yapıda var olan yabancılaşma (ilkel bastırma) gerçekleşmemiş olur. Böylelikle bilinç ve bilinçdışı ayrımı da oluşmamış olur (Swales, 2010). Gösteren düzeyindeki eksik oluştuğunda psikotik yapıdaki kişi bir delik ile karşılaşır (Lacan, 1993). Bu durumda, psikotik yapıdaki kişi gerçeği temsil edecek simgesel bir araç bulamaz. Başka'nın (anne) hem zulmedici hem de büyüleyici olan jouissance'ına karşı gelemmez (Lacan, 1993).

Lacan (1993) baba işlevi geçerli olmadığına kişiye neyin kaldığını soru olarak yöneltir. Bu durumda babalık işlevinin yalnızca bir imgeye düştüğünü ifade eder. Kişi kendisini bu durumda ancak imgesel düzende algılayabilmektedir. Bu imgesel düzene Başka (büyük Başka) dahil edilmemiştir. Bu durumda, yalnızca imgesel düzene ait olan başka'nın (küçük başka) varlığından yalnızca bahsedilebilir. Lacan (1958) Ecrit'de imgesel düzenin ego ve nesneden oluşan imgesel çiftten (a-a' veya ego-nesne) oluştuğunu anlatır. Psikotik yapıdaki kişi bu imgesel düzende hapsolmuştur ve baş gösterenin hesaptan düşmesinden dolayı imgesel düzene geçiş yapamaz.

Psikozda ne annenin arzusunun göstereninden (S₁), ne de annenin arzusunu işaretleyen ve anlamlandıran Babanın Adı'nın göstereninden (S₂) bahsedilebilir (Vanheule, 2011). Bu durumda geriye kalan tüm gösterenler de baş gösterenin eksikliğinden etkilenirler (Gürsel & Gençöz, 2019). Baş gösterenin olmadığı noktada ise Lacan'ın (1958) deyimiyle bir delik oluşur. Gösterenler ve gösterilenler simgesel düzenin yokluğunda, imgesel bir düzende kayarlar (Lacan, 1958). Gösterileni gösterene bağlayan yeterli sayıda bağlantı, yani kapitone noktası (point de capiton) yoktur (Lacan, 1993). Gösteren ve gösterilen aygıtı var olan kapitone noktaları üzerinden yarılmaya tabidir (Gürsel & Gençöz, 2019). Var olan gösteren ve gösterilen aygıtının yarılmaya sonucu oluşan durumu Lacan (1958) gösterilme faciası olarak adlandırmaktadır. Gösterilen ve gösteren bağlantıları koptuğunda, gösterilenler ve gösterenler imgesel düzlemde kayarlar ve sanrısız metafora dönüşerek kristalleşirler (Lacan, 1958). Sanrısız metafor, simgesel olmayan ve babalık metaforundan yoksun olan imgesel bir alanda ortaya çıkar (Vanheule, 2011).

Baba İşlevinin Yokluğunda Dil Fenomenleri

Lacan (1993) psikozdaki dil fenomenlerinin detaylı bir şekilde incelenmesini önerir. Clerambault (aktaran Lacan, 1993) da dil ve ifade bozukluklarını psikozdaki temel fenomenler olarak betimlemiştir. Örneğin, psikotik yapıdaki kişiler anahtar sözcükler (neologism) kullanma eğilimindedirler (Lacan, 1958). Anahtar sözcükler icat edilen veya yeniden tanımlanmış kelimeler olarak ifade edilir (Evans, 1996). Lacan'a (1958) göre psikotik yapıdaki kişilerin anahtar sözcük kullanmalarında odaklanılması gereken temel nokta, bu sözcüklerin yeni üretilmiş olmalarından çok, başka bir gösteren ile bağlantılarının olmayışıdır. Bu açıdan anahtar sözcükler bağımsız bir biçimde sadece kendilerini işaret ederler (Lacan, 1958). Gösterenler arasındaki bağların kopuk olması psikozda sıklıkla görülen bir durumdur (Lacan, 1993). Anahtar sözcüklerin oluşumu bu durumun radikal bir formu gibidir. Lacan (1993) anahtar sözcüklerin gösterenlerden kopukluğu için balık ağındaki kurşun benzetmesi yapmış ve anahtar sözcüklerin henüz ortaya çıkmamış sanrıların göstergeleri olduklarını belirtmiştir.

Lacan (1993) psikotik yapıdaki bir kişinin sözcük kullanımına bakıldığında, kişinin dile girip girmediğini sorguladığını ifade etmiştir. Lacan şöyle der: "Eğer nevrotik yapıdaki kişi dile hâkim ise, dil psikotik yapıdaki kişiye hâkimdir ve kişi dil tarafından ele geçirilmiştir." (Lacan, 1993, s. 250). Dili simgesel düzende Babanın Adı baş göstereni organize eder. Lacan (1993) baş gösterene, başka bir deyişle dilin oluşumunda Başka'nın varlığına büyük anlam atfeder. Başka'yı dilin ve konuşmanın yapılandırıcı bir ögesi olarak anlatır. Dilin oluşumunda baş gösteren yoksa, gösteren ve gösterilenler imgesel boyutta sabitlenmeden savrulurlar (Lacan, 1958). Annenin zevkine (jouissance) baş gösteren, yani Babanın Adı tarafından sınır çekilmelidir. Aksi halde, tıpkı annenin zevkinin Babanın Adı'nın yokluğunda psikotik yapıdaki kişi için esir edici ve büyüleyici bir hal alması gibi, psikotik yapıdaki kişi imgesel bir düzendeki dil tarafından da ele geçirilir (Lacan, 2007).

Baba İşlevinin İkameleri

Psikozda baş gösterenin yokluğu Lacan (1993) tarafından tabure analogisi aracılığıyla anlatılmaktadır. Lacan ünlü analogisinden şu şekilde bahseder: "Her taburenin dört ayağı yoktur. Bazı tabureler bir ayağının neden eksik olduğunu sormadan üç ayağın üzerinde ayakta durabilir, öbür türlü işler gerçekten kötüye gidecektir." (Lacan, 1993, s. 203) Bu durumda şu soru doğmaktadır: "Babanın Adı'nı temsil eden simgesel ayağın yokluğuna rağmen tabureyi ayakta tutabilen şey nedir?" Başka bir soru da şu olabilir: "Kişi simgesele hiç kaydolmamış olmakla başa çıkabilmek için hangi mekanizmayı kullanmaktadır?"

Lacan'a (1993) göre kişi bir gösterene sahip olmadığında, gerçeğin ağırlığı ile karşı karşıya gelir. Gerçeğin yükü ile baş edebilmek ve anlamları içeren gösterenler zincirinin yokluğunu telafi etmek için kişi, imgesel özdeşleşimler ve sanrısız metaforlar bulmaya çalışır (Lacan, 1993). Lacan bu imgesel özdeşleşimleri hayali koltuk değnekleri olarak betimler. Psikotik yapıdaki kişilerin bu imgesel koltuk değneklerinin desteğiyle ve telafisiyle yaşamda ilerlediklerini belirtir. Bu koltuk değnekleri psikotik yapıdaki kişiyi gösterenin yokluğunda dengede tutmaya yardımcı olurlar (Lacan, 1993).

Psikotik yapıdaki kişiler telafi edilmiş yaşamlarına görünürde normal davranışlarıyla telafi edemeyecekleri raddeye kadar devam ederler (Facchin, 2016). Bu telafi edememe durumu sanrı ve hezeyanlar şeklinde bir psikotik kırılmayı beraberinde getirir (Vanheule, 2011). Lacan psikoz üzerine yazdığı bitirme tezinde, sanrı öncesi dönemde kişilerin kendine yabancılaşma (depersonalization) ve uzaklaşma (estrangement) gibi belirtiler gösterdiklerini söylemiştir (Vanheule, 2011). Sanrı ve hezeyanların ortaya çıkışı kişi Bir-Baba (Un-pere) ile karşılaştığında gerçekleşir (Lacan, 1993). İlk olarak Freud'un Totem ve Tabu eserinde bahsedilen Bir-Baba metaforu, simgesel düzenin ve yasanın yokluğunda sınırsızca zulmeden bir babayı temsil etmektedir (Lacan, 1993, s. 306). Eğer psikotik yapıdaki kişi Bir-Baba'yı temsil eden gerçek baba ile karşılaşırsa, kişinin mental evrenindeki imgesel çift (a-a' veya ego-nesne) bir üçüncü ile karşı karşıya gelmiş olur (Lacan, 1958). Baş göstereni hesaptan düşmüş olan psikotik yapıdaki kişi, gerçek baba olan üçüncüyü Babanın Adı'nın temsil ettiği simgesel çerçevede algılayamaz ve simgeselleştiremez (Lacan, 1958).

Bir-Baba ile karşılaşan psikotik yapıdaki kişide simgesel düzenin yokluğundan dolayı, kişinin imgesel düzenindeki gösterenler ve gösterilenler dağılmaya başlayabilirler (Lacan, 1958). Psikotik yapıdaki kişi bir savunma şekli olarak, stabilize olmak için gerçekten gelen sanrı ve hezeyanlar üretir (Lacan, 1958). Lacan'a (1993) göre bahsedilen Bir-Baba kişinin öz babası olmak durumunda değildir. Yasayı ve üçüncü tarafı temsil eden herhangi bir durumda olabilir (Vanheule, 2011). Bir-Baba ile karşılaşmaya örnek olarak, birinin baba olması veya yönetici bir pozisyona yükselmesi sonucu hezeyan ve sanrılar yaşamasından bahsedilebilir (Lacan, 1958). Yasayı temsil eden baş gösteren olan Babanın Adı'nın hesaptan düşmesiyle birlikte kişi simgesel düzenin tamamen dışında kalır (Gürsel & Gençöz, 2019). Bu durumda simgesel baba konumuna geçemez, çünkü yasayı çağrıştıran pozisyonun karşılığı olabilecek Babanın Adı baş göstereni yoktur. Psikotik yapıdaki kişi, kendisinde Babanın Adı'nın karşılığı olmadığı için Bir-Baba ile karşılaşınca dehşete düşer (Vanheule, 2011). Bu durumda, gösteren ve gösterilen arasındaki bağlantılar kopmaya başlar ve imgelem artar (Gürsel & Gençöz, 2019). Kişi büyüyen imgelemi hezeyan metaforu üretmekle sabitlemeye çalışır (Gürsel & Gençöz, 2019).

Telafi Mekanizmaları: İmgesel Özdeşleşimler

Lacan (1993), psikotik yapıdaki kişinin “Ben kimim?” sorusuna cevap vermesini sağlayan ve ona imgeler sunan konformist özdeşleşimler edindiğinden bahseder. Kişi, kendisine “Bir insan olabilmek için ne yapmak gerekir?” sorusunu sorarken bulur. Psikozdaki konformist imgesel özdeşleşimleri Lacan (1993) psikoz seminerinde Helene Deutsch’un tarif ettiği ‘mış gibi’ (As-if) fenomeni üzerinden tartışmıştır. Deutsch (1942) ‘mış gibi’ terimini bozulmuş bilişsel beceriler göstermeyen ve çevresindeki insanlarla görünürde normal bir ilişki içerisinde bulunan psikotik yapıdaki kişilere dayanarak önermiştir. Görünürde iyi bilişsel becerileri olmasına rağmen bu kişilerin çevresindekilerle kurduğu ilişki bir tür taklit veya benzemeye çalışma tutumunu içerir (Deutsch, 1942). Bu kişiler içinde buldukları ortama taklit aracılığıyla uyum sağlamaya çalışırlar. Dış dünyadan belli davranışları kopyalayarak ve bu davranışları kendi tutumlarına dahil ederek pasif ve yaratıcı olmayan bir duruş sergilerler. Helene Deutsch (1942) bu kişilerin ikna edilmeye açık bir yapıda olduklarından ve otomatik olarak özdeşleşim eğilimleri olduğundan bahsetmektedir. ‘Mış gibi’ fenomeninde görülen başka bir özellik ise, bu kişilerin kişilerarası ilişki kurmakta zorlanmalarıdır (Deutsch, 1942). Samimiyet kurmak konusunda zorluk yaşarlar ve duygularını resmi bir biçimde ifade ederler (Deutsch, 1942). Bu kişiler normal görünüm verseler de ve entelektüel problemleri anlıyor olsalar da, belli bir prototipi tekrar eder gibi gözükürler ve özgünlükten yoksundurlar (Deutsch, 1942). İyi eğitilmiş biçimde taklit yapan aktörlere benzerler ve özdeşleşim kurmak için her an hazır bir tutum gösterirler. Kişilerarası ilişki kurmakta zorlanmaları ve taklit biçiminde özdeşleşim kurmaları ayna evresi üzerinden açıklanabilir. Psikozdaki ayna evresinde, çocuk başka (R şemasındaki m) ile kurduğu ikili imgesel ilişkinin esiri olduğu için ideal-ego işlevinde kalır (Lacan & Gallagher, 1962). İdeal egonun oluşumunda çocuk aynadaki speküler imgesiyle olduğu gibi özdeşleşmektedir (Lacan, 1949). Kişilerin ideal-ego işlevinden öteye geçememeleri, ‘mış gibi’ fenomeninde bahsedilen taklit etme tutumları ile paraleldir. Ayna evresinde çocuk aynadaki Başka (R şemasındaki M) ile karşılaşmaktan kaçınır, çünkü bu kaygı uyandırıcıdır (Lacan & Gallagher, 1962). Bu kaygı, kişilerarası ilişkilerde başka ile karşılaşmalarında da ortaya çıkabilir.

Lacan’a (1993) göre bu tür özdeşleşimler hafife alınmamalı ve önemsiz olarak değerlendirilmemelidir. Bu özdeşleşimler psikotik yapıdaki kişinin stabilize olmasını ve dengeye oturmasını sağlarlar. Kişiye bir insan olarak yaşamda neler yapabileceği konusunda fikirler vermesi bakımından önem arz ederler. Hesaptan düşme sonucu oluşmuş olan deliği kapatmak için psikotik yapıdaki kişi imgesel özdeşleşimlere tutunur. Vanheule (2011) imgesel telafiyi gösterileni edinme süreci olarak tarif eder. Örneğin, bir gösterilen yaşamın nasıl idame

ettirilebileceği konusunda başkalarının anlatılarını temsil edebilir. Kişiyi sosyal yaşamda yol gösteren ve güvенеbileceği bir şablon sunar. Recalcati (2005) bu imgesel telafilerin imgesel ve gerçek düzenlerini simgesel düzenin desteği olmadan bağlanmasını sağladığını belirtmektedir.

Verhaeghe (1999) nevrotik yapıdaki bir öznedede imgesel özdeşleşimlerin arzu ekseninde işlev gördüğünden bahseder. Ancak, psikotik yapıda bu mekanizma işlememektedir, çünkü arzuyu yönlendiren fallik gösteren, hesaptan düşme mekanizmasından dolayı hiç oluşmamıştır. Psikotik yapıdaki kişi, fallik anlamın veya eksiğin eksiğinden dolayı 'mış-gibi' özdeşleşimler aracılığıyla başkalarını taklit ederek kendini ifade eder. Vanheule (2011) bu taklit biçimini psikotik yapıdaki kişi için kalan son cephe olarak ifade etmektedir.

Telafi Mekanizmaları: Sinthome

Psikozdaki başka bir telafi mekanizması olarak Sinthome da incelenebilir. Sinthome sanruların ve hezeyanların oluşmasını engelleyebilmesi bakımından önem arz etmektedir (Recalcati, 2005). Lacan'a (2005) göre Sinthome kişinin yaratıcı işlemler yapması açısından bir tür gösteren işlevi görmektedir. Bu işlemler James Joyce örneğinde olduğu gibi sosyal bir konum almaya yardımcı olan sanata dair uğraşlar (suppletion) olarak betimlenebilir (Recalcati, 2005). Joyce yazı yazarak bir sanatçı kimliği edinmesi ve egosunu bu şekilde konumlandırmasıyla birlikte dengeli bir düzlem kurmuştur. Kurduğu bu düzlemde sosyal bir işlev görebilmiştir. Böylelikle imgesel ve gerçek düzenin kesişiminde olan jouissance ile baş edebilmesi için fırsat bulabilmiştir (Recalcati, 2005). Babanın Adı'nın hesaptan düşmesiyle beraber imgesel, gerçek ve simgeselden oluşan üç düzeni bir arada tutmak için başka bir halkaya ihtiyaç vardır. Joyce'un yazar kimliği, Sinthome halkası olarak üç düzeni bir arada tutmaktadır ve böylelikle psikotik yapısının dağılmasını engellemektedir (Lacan, 2005). Bu yaklaşım Ödipal olmayan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir, çünkü üç düzeni bir arada tutan Babanın Adı psikozda hesaptan düşmüş ve yerine Joyce örneğinde yazma eylemi gelmiştir (Grigg, 2009). Yazma eyleminin Joyce'un işlevselliğinin artırdığı ve yaşamında bir denge kurmasını sağladığı düşünülmektedir (Recalcati, 2005). Joyce'un bir yazar kimliği edinmesinin egosunu güçlendirdiği öne sürülmektedir (Grigg, 2009). Lacan son dönemlerinde egonun rolünü daha çok ön plana almış ve egoyu psikotik yapıdaki bir kişinin yaşamında önemli bir yönlendirici güç olarak değerlendirdiğini belirtmiştir (Grigg, 2009).

Lacan, Joyce'u tetiklenmemiş psikoza örnek olarak vermektedir (Lacan, 2005). Bir kişinin sanrı ve hezeyanlar olmaksızın psikotik kategorisinde değerlendirilebileceği belirtilmektedir. Lacanyen teori sınır kişilik durumunu ayrı bir tanısal kategori olarak ele almamaktadır (Hewitson, 2011). Kişinin sanrıları ve hezeyanları olmadan önceki dönemde de psikotik yapıda olduğu yönünde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Lacanyen yazılarda

bu bakışı destekleyen tetiklenmemiş psikoz ile ilgili tartışmalar ve örnekler bulmak mümkündür (Recalcati, 2005; Facchin, 2016). Tetiklenmemiş psikoz yine de bir psikoz olarak değerlendirilebilir. Özellikleri bu bağlamda değerlendirilebilecek bir örnek olarak A. Bey vakasını inceleyebiliriz.

A. Bey Vakası

A. Bey AYNA Klinik Psikoloji Ünitesi'ne bireysel psikoterapi için başvurmuş 20 yaşında bir erkektir. Haftada bir olmak üzere 14 seans boyunca seanslara devam etmiştir. Bir devlet üniversitesinde doğa bilimleri lisans öğrencisidir. A. Bey'in ailesi A. Bey'den başka bir şehirde yaşamaktadırlar. A. Bey Ankara'ya eğitim amaçlı olarak taşınmıştır. Ailesi ve arkadaşlarıyla sosyal zorluklar yaşadığını ifade etmektedir. Kendisini ve ailesini içine kapanık olarak tanımlamaktadır. Annesi tarafından aşırı korumacı şekilde büyütüldüğünü açıklamaktadır. Kendisini çekingenlik yaşayan ve egosuyla ilişkili problemleri olan biri olarak betimlemektedir. Yaşadığı bu ego problemlerinin kibirden ve özgüven eksikliğinden kaynaklandığını düşündüğünü belirtmektedir.

Seanslara gelmeye başladığı ilk zaman, babasıyla 6 aydır konuşmadığını anlatmıştır. A. Bey babasını çocukluğunda ailesiyle vakit geçirmediği için eleştirmiş ve aslında annesiyle hiç evlenmemesi gereken biri olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. A. Bey babasını ikiyüzlü olarak tanımlamış ve bunun nedeni olarak babasının annesini aldattığından bahsetmiştir. A. Bey ev hanımı olan annesini şefkatli, kendinden feragat eden ve babasıyla girdiği tartışmalarda bir argüman üretmediği için babası tarafından ezilen biri olarak anlatmıştır. A. Bey aynı zamanda kendinden iki yaş küçük bir kız kardeşi olduğundan, kardeşiyle çok kavga ettiklerinden ve birbirlerini kışkırdıklarından bahsetmiştir.

A. Bey kendisi için "Zeka konularında rekabetçi bir konuma geçen biriyim." ifadesini kullanmıştır. Zekasının yüksek olduğunu düşündüğünü, ancak kendisinden daha zeki biriyle karşılaştığında strese girdiğini ifade etmiştir. Zekasını başkalarına kanıtlamanın kendisini motive eden bir şey olduğunu söylemiştir. Zekasını kanıtlama eğiliminin nedeninin annesinin küçük yaşlardan itibaren kendisini övmesi olduğunu düşünmektedir. A. Bey son zamanlarda ders çalışma motivasyonunun düşük olduğunu, gün içinde birkaç saat boyunca çeşitli bilgisayar oyunları oynadığını ve aşırı bir şekilde mastürbasyon yaptığını belirtmiştir. Bilgisayar ve mastürbasyon bağımlılığı olduğunu düşündüğünü dile getirmiştir.

A. Bey başkalarıyla samimi ilişkiler kurmakta ve duygusal bağ oluşturmakta zorlandığından bahsetmektedir. Kendisini izole, çekingen, yapay ve içe kapanık olarak tarif etmektedir. Kendisine hitap eden üniversiteden bir tane arkadaşı olduğunu ve onunla entelektüel konularda konuşabildiğini söylemiştir. Başkalarıyla bazen diyalog kurabiliyor gibi

olsa da, uzun süren bir ilişki sürdüremediğini ve sosyal ilişkilerde ortak bir zemin bulamadığını anlatmıştır. Anlatımına göre hem ortaokulda hem lisede zorbalığa uğramış ve ‘sosyopat’ olarak etiketlenmiştir. Biri ortaokulda, biri lisede olmak üzere iki büyük kavgaya karışmıştır. Lisede fiziksel bir kavga yaşadığını, beş kişiye karşı kendisi olarak kavga ettiğini ve kavga ettiği kişilerle iletişimini tamamen kestiğini söylemiştir. Kavga esnasında egosunun yükseldiğini ve kendisini kavga ettiği öğrencilerden birinin boynunu sıkarken yakaladığını söylemiştir. Ne ortaokuldan, ne de liseden yakın arkadaşları olmuştur. Kendisini sosyal ilişkilerde ‘creepy’ (garip) olarak tanımlamış ve bunun nedeni olarak kendisini gözlemci pozisyonuna koymasından bahsetmiştir.

A. Bey küçükken sınıf arkadaşları futbol oynarken, kendisinin ders çalıştığını söylemiştir. Terapist kendisine o zaman futbol oynamak isteyip istemediğini sorduğunda A. Bey, diğer çocukların neden futbol oynadıklarını düşündüğünden bahsetmiş ve onların futbol oynamalarının kolektif bir yapıya bürünmek için olduğunu düşündüğünü söylemiştir. A. Bey’in neden diğer çocuklarla oyun oynamadığına dair olarak fikrinin net olmadığı düşünülmüştür. A. Bey, artık sosyal durumlarda kendisinden feragat ettiğini söylemiş ve başkaları tarafından dışlanmamak için istemediği şeyleri yaptığından bahsetmiştir (bkz. Alıntı 1).

Alıntı 1:

Hayır, ama o durumda belki de istemediğim için. Belki de o durumda çocuklar kolektif bir yapıya bürünmek için istemese de oynuyordu belki de. Kolektiflikle bireysellik arasında bir gidiş geliş var bence. Bazen sosyal durumlar için kendinden feragat edersin. O zaman çok etkilemedi. Ama şu anda böyle bir şey olsaydı dışlanırdım gibi bir şey olurdu. O yüzden bazı istemediğim şeyleri yapıyorum sanırım.

Romantik ilişkiler açısından bakılırsa, A. Bey üniversiteden bir kız arkadaşı olduğunu ve bu ilişkinin bir hafta sürdüğünü söylemiştir. İlişkilerde yakınlık seviyesini ayarlayamadığını, çok hızlı yakınlaştığını, duygularını çabuk açtığını ve bazı davranışlarının taciz noktasına gelmiş olabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Lisedeyken bir kıza ilgi duyduğunu, o kızın kendisini metal müzikle tanıştırdığını ve o kızın hobilerini sevdiğini belirtmiştir. Kız arkadaşının arkadaşlarının kişilik özelliklerini taklit ettiğini, onların davrandığı gibi davrandığını, ancak diğerleri gibi hoşlandığı kız ile yakın olamadığını aktarmıştır.

A. Bey kendisini başkalarına nasıl gösterdiği konusuna dikkat etmektedir. Bir seferinde hayatta ‘elit’ olmaya çalışan bir mantalitesi olduğunu, her gün bir saat kitap okumaya, keman çalmaya ve programlama çalışmaya çalıştığını belirtmiştir. Dışarıdan bazı özellikler edinmeye çalıştığını ve bu etkili kişisel özellikleri kendisine entegre etmeye çalıştığını ifade etmiştir. Kendisinin elit olmaya çalıştığını, çünkü elitliğin başkaları tarafından övülen bir şey olduğunu

söylemiştir. Elit bir insan olmak ile ilgili fikirleri Ekşisözlük'ten (bir sosyal paylaşım sitesi) edindiğini belirtmiştir. Örneğin, en iyi nasıl dış fırçalanacağı gibi bilgilere internetten baktığını söylemiştir. Bazı sorulara cevabını internetteki bir arama motorundan bulmaya çalıştığını ve 'spoon-fed' (hazır) fikirler aradığını dile getirmiştir. Burada Türkçe konuşurken İngilizce kelime kullandığı dikkat çekmiştir. Aynı zamanda spesifik cümle tekniklerini öğrenip insanların kendisini nasıl algıladığını değiştirdiğinden de bahsetmiştir (bkz. Alıntı 2).

Alıntı 2:

“Cümle tekniklerini aldıkça insanların hikâyeni nasıl algıladığını değiştiriyorsun.”

A. Bey bazen kendi akıl yürütme yetisini kaybettiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Kendisine ait kurallarının olmadığını, bu kuralları başkalarından edindiğini ve bu durumun üretkenliğini etkilediğini söylemiştir. Seanslarda ‘İnsan yapay olarak nasıl motivasyon elde edebilir?’ gibi bir soru sormuştur. Kendisini hayatta motive eden tek şeyin annesinin onu övmesi olduğunu ve bu övgüleri de kendisinin hak etmediğini düşündüğünü belirtmiştir. Yaşamda bir kişinin nasıl varlık göstereceğine dair bazı örneğin olgunluk veya elitlik gibi terimleri sorguladığı uzun cümleler kurmaktadır. Bu cümlelerinde bilincinin elit olmaya çalıştığını ifade etmektedir (bkz. Alıntı 3).

Alıntı 3:

“Elit olmaya çalışan beynimin yapma deyişleri. İnsanın bilinciyle düşündüğü şeylerin baskınlığından oluşan şey olgunluk mudur?”

A. Bey davranışlarında kopukluk olduğunu düşündüğünü, bazen dikkatinin dağıldığını ve toplum içindeyken odaklanmakta zorlandığını dile getirmiştir. Toplumdan bahsederken insanların yanında olduğunu kastetmektedir. Kullandığı toplum kelimesi anlaşılmaz değilse de, insanların yanında olduğunu belirtmek için günlük dilde sıklıkla kullanılan bir kelime olmadığı dikkat çekmektedir. İnsanların yanındayken anksiyete seviyesinin arttığını ve beynindeki duygu inhibitörlerini açmadığını ve sağlıklı düşünemediğini ifade etmiştir. Sosyal zeka seviyesinin düşük olduğunu düşündüğünü ve şakaları ve imaları bazen anlamadığını aktarmıştır. Türkçe’de kendisini ifade ederken kelime sonlarında bazı iyelik eklerini (“sosyal zekâmın” yerine “sosyal zekâm”) kullanmadığı dikkat çekmiştir (bkz. Alıntı 4).

Alıntı 4:

Sosyal zekâm zayıf olduğunu düşünüyorum. Ben insanlarla böyle çok fazla şey konuşamam. Onlar bir şey der anlamam. Hani önceki konuşmayla ilgili bir şey bahsettiğimde imaları anlamam. Direk net olarak bir şey söylemesi gerekiyor. Ya da bir şaka yapar insan ben şakaya şey yapamam, yani şakanın ne olduğunu anlamam mesela.

A. Bey eğer kendisini dışarıdan izlemezse kendisi gibi olamadığını belirtmiştir. Kendisini hareket eden bir varlık olarak tanımlamakta ve en özünün olmadığını söylemektedir. Kendisine özünden bahsederken neyi kastettiği sorulduğunda özünün başkalarının yargılarından arınmış olan çocukluğu olduğunu söylemiştir. Özü ile bağlantıda olmadıkça yargıda bulunamadığını belirtmiştir (bkz. Alıntı 5).

Alıntı 5:

Kendimi dışarıdan izlemeden kendim olamıyorum. Hareket eden bir varlığım. Gözlerim beni dışarıdan izliyor. En özüm yok yani... En özüm, çocukluğum. Bir nesne üzerinde duygu hissettiğin şeylere yönelmek... Öz duyguların olduğu, yargının olmadığı... Bu özümü görmedikçe yargıda bulunamıyorum sanırım. Özümü nasıl bulurum bilmiyorum. Yıllar boyu bilgisayar oynadığım için artık beni mutlu eden şeyleri de unuttum.

Başkalarının düşüncelerinin kendi aklına entegre olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma örnek olarak şu ifadesi verilebilir: “Eğer A kişisi B kişisini eleştirdiğinde, benim aklımda A kişinin fikri B kişisine gidiyor.” A. Bey kendisini aynı zamanda sosyal durumlarda laubali olabildiğini ve uygunsuz davrandığını söyleyerek eleştirmektedir. Laubali olmanın hem olumlu hem olumsuz yanları olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Aklındaki yargıların laubali fikirlerini reddettiğini ve kendisinin arafta kaldığını dile getirmiştir. Bu ifadesinde aklındaki yargılardan bahsederken, aklındaki yargıları kişileştirdiğini ve yargı kelimesini cümlelerinde özne formunda kurduğu gözlemlenmiştir. A. Bey tekrarlayan bir biçimde başkalarının bakış açısına ihtiyaç duyduğunu ve olaylara kendi bakış açısıyla bakmadığını belirtmiştir.

A. Bey doğup büyüdüğü şehre gittiğinde kapalı bir kutuya giriyormuş gibi hissettiğini belirtmiştir. Annesinin farklı zamanlarda ona köpeklere dokunmamasını, köpeklerin pis olduğunu, bir şeyin üzerine çıkmamasını, üzerine çıkarsa düşeceğini, sol gruplara katılmaması gerektiğini, başına kötü bir şeyin gelebileceğini ve çaya yaklaşmamasını söylemesinden yakınmıştır. A. Bey annesinin bu ifadeleriyle kapalı bir kutu olduğunu ifade etmiştir. A. Bey’in öncelikle kutuya girdiğini ifade etmesinin ardından kendisinin kapalı kutu olduğunu söylemesi dikkat çekmiştir. Bu ifadesinde kutu ve kendisi arasındaki ayırım ortadan kalkmıştır (bkz. Alıntı 6).

Alıntı 6:

Böyle kapalı bir kutuya giriyorum. Onun yol açabileceği negatif şeyleri vurguladığı için sürekli ben de Eskişehir’de böyle hani genel olarak böyle bir süreçten geçtiğim için kapalı bir kutu oluyorum. Hani “Çaya yaklaşma!” demesi benim şehir dışına çıkmamı engelleyebilir. Genel olarak özgüvenimi kıran bir şey. Niyeti öyle olmasa bile, sebebi özgüvenimi kırmak oluyor.

A. Bey kendi iradesini kaybettiğini hissettiğini ve kendi düşünceleri olmadığını söylemektedir. Kendi fikirlerini Ekşisözlük’teki fikirlerin toplamı olarak nitelemiştir. Aklındaki fikirleri bir arı kovanına benzeterek betimlemiştir. Ekşisözlük internet sitesinin genel kültür kaynağı olduğunu ve kendisine toplumun gereklilikleri ve topluma yararlı olmak için hangi kişilik özelliklerinin gerekli olduğu konusunda fikirler verdiğini söylemiştir. Öte yandan, A. Bey entelektüel olmanın öneminden bahsetmektedir. Entelektüel olmayı bir insanın “Ben varım.” deme biçimi olarak tanımlamıştır. Bu fikirlerin yokluğunda benliğinin sürüklendiğini hissettiğini belirtmiştir.

Son üç seansta A. Bey gittiği okulun müzik kulübüne katıldığını ve öğrenci konserinde çalmak üzere keman çalışmaya başladığını belirtmiştir. Kendisinin Vivaldi gibi çalamadığını bildiğini ancak yine de onun bazı parçalarını çalmaya çalıştığını söylemiştir. Konserden önceki birkaç hafta daha sık mastürbasyon yaptığını ve bu durumun sahnedeki performansını düşürebileceğini ve mastürbasyonun toplumda kötü bakılan bir davranış olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Terapist kendisine başkalarının onun mastürbasyon yaptığını bilip bilmeyeceğini sorduğunda, A. Bey onların bilmediğini bildiğini ama yine de biliyorlarmış gibi geldiğini ve rahatsız hissettiğini dile getirmiştir. Son seansta konserde sahneye çıktığını, konserin iyi geçtiğini ve seyircilerin karşısında keman çalarken anksiyete hissetmediğini ifade etmiştir.

Klinik Özelliklerin İncelenmesi: Dil Kullanımı, İmgesel Özdeşleşimler ve Telafi Mekanizmaları

A. Bey herhangi bir sanrı veya hezeyan yaşadığını belirtmese de, tetiklenmemiş psikozun özelliklerini gösterdiği düşünülmüştür. Bu özellikler dilin sıradışı kullanımı, imgesel özdeşleşimler ve telafi mekanizmaları olarak sıralanabilir. Süpervizyonlarda da A. Bey’in bu özellikleri konuşulmuş ve terapist A. Bey’e psikotik bir klinik yapıya sahip olabileceği fikriyle yaklaşmıştır.

A. Bey’in dili sıra dışı kullanımına örnek olarak dili algılamasındaki ve konuşmasındaki bazı farklılıklardan bahsedilebilir. Dili algılamasına örnek olarak A. Bey, başkalarıyla diyalog kurarken bazı şakaları ve imaları anlamakta zorlandığını belirtmiştir. Bu durum psikozda

gözlemlenen bir özellik olan dilde metafor üretmenin ve metaforları anlamının zorluğuna işaret ediyor olabilir (Fink, 1997). Ayrıca, dilde gösterenler gramer sayesinde belli bir düzende durmaktadırlar ve bu düzenin psikozda bozulabildiği söylenmektedir (Vanheule, 2011). A. Bey dili konuşurken gramer hataları da yapmaktadır. Yukarıda anlatıldığı gibi A. Bey'in bazı kelimeleri iyelik eki kullanmadan yan yana getirdiği gözlemlenmiştir. Buna örnek olarak A. Bey'in "Sosyal zekam zayıf olduğumu düşünüyorum." ifadesinden bahsedilebilir. A. Bey konuşurken başkalarının cümle tekniklerini alıp, insanların kendi hikayesini nasıl algıladıklarını değiştirdiğini söylemiştir. Başkalarının cümle tekniklerini kullandığı zaman kendisini daha iyi ifade ettiğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu ifadesi Lacan'ın bir sözünü hatırlatmaktadır: "Kopyalama sayesinde bir psikotik başkalarının nasıl konuştuğunu öğrenebilir." (Lacan, 1993, s. 285)

A. Bey dil kullanımında psikozda görülen anahtar sözcük (neologism) üretiminde olduğu gibi bazı kelimeleri yeniden tanımladığı düşünülmüştür. Bu kelimelere örnek olarak 'sosyal zeka' ve 'elitlik' kavramlarından bahsetmesi verilebilir. Bu kelimeler yeni üretilmiş kelimeler olmasalar da günlük yaşamda sıklıkla kullanılmamaktadırlar. A. Bey sıklıkla sosyal zeka seviyesini artırmak istediğinden bahsetmektedir. A. Bey'e göre sosyal zeka başkalarıyla samimi sosyal ilişkiler kurmak anlamına gelirken, elitlik ise düzenli kitap okumayı, keman çalmayı, programlama çalışmayı ve bir şeyler anlatabilmeyi içeren bir yaşam rutini oluşturmak anlamına gelmektedir.

A. Bey tetiklenmiş psikozdaki gibi sanrı ve hezeyan yaşamamaktadır, ancak psikotik yapıda sanrı öncesi görülen bazı özelliklerinin olduğu söylenebilir. A. Bey'in anlatımlarında, Lacan'ın sanrı öncesi dönemde görüldüğünü söylediği kendine yabancılaşma (depersonalization) ve kendinden uzaklaşma (estrangement) gibi belirtilere rastlanmaktadır. Lacan (1993), kendinden uzaklaşma ve kendine yabancılaşma yaşayan kişinin bir Başka tarafından kontrol edildiğini düşündüğü noktada sanrılarının oluştuğunu belirtmiştir. A. Bey bir başkası tarafından kontrol edildiğini sanrı biçiminde ifade etmemiştir, ancak bir seansta ifadesini abartı bulduğunu belirtmiş olsa da, hiçbir şeyi kendi iradesiyle yapmadığını ve birilerinin emriyle yaptığını düşündüğünü söylemiştir. Başka bir seansta A. Bey, en özünün olmadığını, hareket eden bir varlık olduğunu, gözlerinin onu dışarıdan izlediğini, özünü görmedikçe yargıda bulunamayacağını ve özünü nasıl bulacağını bilmediğini söylemiştir. Bu ifadelerinde hareket eden bir varlık olduğunu söyleyerek kendisine yabancılaştığı ve gözlerinin kendisini dışarıdan izlediğini düşünmesiyle de kendisinden uzaklaştığı düşünülmüştür. A. Bey kendisine yabancılaşmasını ve kendisinden uzaklaşmasını telafi edebilmek için özünü, belki de yansımasını görebileceği imgesel özdeşleşimler aramaktadır.

A. Bey'in bir bütünlük imgesi oluşturmak için imgesel özdeşleşimler araması obsesyonda da görülebilecek bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu noktada obsesyonda Başka ile kurulan ilişkiye değinmekte fayda olacaktır. Futrell (2014) obsesyonda çocuğun annenin eksikliğini okumaya çalıştığını ve annenin eksikliğinden kaynaklanan arzusunun ekseninde kalarak kendi arzusunu nötrlemeye çalıştığını söylemiştir. Obsesif yapıdaki kişinin annesiyle kurduğu ilişkide annesinin arzusundan bahsetmek için bu arzusun Babanın Adı göstereni tarafından işaretlenmesi ve böylelikle çocuğun annenin tek arzu nedeninin kendisi olmadığını görmesi gerekir (Futrell, 2014). Başka bir deyişle annenin eksikliğin Babanın Adı tarafından simgeselleştirilmesi gerekir. A. Bey annesi hakkındaki anlatımlarında, annesinin dikkatinin her zaman kendisi üzerinde olduğundan ve onu yönetmeye çalıştığından bahsetmektedir. A. Bey annesinin geçmişte kendisine çaya yaklaşmamasını, bir şeylerin üzerine çıkmamasını ve pis oldukları için köpeklere dokunmamasını söylemesini kendisini yönetmesine örnek olarak vermiştir. A. Bey evde babasının varlığını hissetmediğini, ihtiyaçlarına hep annesinin yetiştiğini ve kendisini onun için feda ettiğini söylemiştir.

A. Bey annesinin yanına gittiğinde kendisini önce kapalı bir kutuya girer gibi hissettiğini, daha sonra kapalı kutu olduğunu, annesinin yapacağı en ufak yönlendirici bir yorumun onun özgüveninin düşmesine ve kendisini hareket edemeyecek kadar beceriksiz hissetmesine neden olduğunu belirtmiştir. A. Bey annesi ile ilişkilerinden bahsederken, annesinin arzusu veya eksikliğine dair bir anlatımı olmamış, annesinin ilgisinin kendisinin üzerinde olduğuna ve onun yönlendirici tutumunda kendisini hareketsiz hissettiğine benzer anlatımları olmuştur. A. Bey'in obsesif yapıda görüldüğü gibi annenin eksikliğinden kaynaklanan arzusunda konum almaya çalıştığı düşünülmemiştir, çünkü annesinin eksikliğine dair bir anlatımına hiç rastlanmamıştır. Verhaeghe (1999) nevrotik yapıdaki bir öznedeki imgesel özdeşleşimlerin annenin eksikliğini kabul etmekten ötürü arzu ekseninde işlev gördüğünden bahseder. A. Bey için bu imgesel özdeşleşmenin aynadaki speküler imge ile olduğu gibi özdeşleşim yaparak ideal-ego işlevinde sınırlı kaldığı ve arzu ekseninde olmadığı düşünülmüştür.

A. Bey'in benlik bütünlüğünü sağlamak için başvurduğu imgesel özdeşleşimlerine örnek olarak sosyal durumlarda başkalarının davranışlarını taklit etmesinden ve başkalarının yargılarını kopyalamasından bahsedilebilir. A. Bey kendi yargıları ve davranışlarını oluşturamadığını ve başkalarının düşüncelerini kendisine entegre ettiğini belirtmektedir. Başkalarının düşüncelerinden kontrolsüz bir biçimde etkilendiğinden söz etmektedir. Bir keresinde A. Bey, "Eğer A kişisi B kişisini eleştirdiğinde, benim aklımda da A kişisinin fikri B kişisine gidiyor." ifadesi ile kontrolsüz bir biçimde etkilenme durumunu dile getirmiştir. Bu ifadelerinin Helene Deutsch'un (1942) bahsettiği 'mış gibi' fenomeninde görülen ikna

edilebilirlik ve otomatik özdeşleşim özelliklerini gösteriyor olabileceği akla gelmiştir. A. Bey'in otomatik bir biçimde oluşan özdeşleşimlerinin, ayna evresinde kişinin Başka'dan referans almadan spekül imgesiyle kurduğu özdeşleşime benzetilmiştir.

Deutsch (1942) 'mış gibi' özellikleri gösteren kişilerin nevrotik yapıdaki benlik hissinden uzak oldukları, öte yandan psikotik yapıda olarak nitelendirilmek için ise gerçekliğe fazla iyi bir biçimde uyum sağladıklarını belirtmiştir. A. Bey'in metal müzik dinlemeye duyduğu ilginin ve keman çalmasının toplumsal düzene uyum sağlamasına aracı olduğu düşünülmüştür. Sanatsal aktiviteler, A. Bey'in sosyal bir pozisyon edinmesine yardımcı olmakta ve ego işlevini dengelemektedirler. A. Bey'in sanatsal aktivitelerle uğraşması sayesinde kendisinde olmadığını düşündüğü benlik hissi ile başa çıkabildiği düşünülmüştür. Sanatsal aktiviteler, A. Bey'in benlik bütünlüğünü sağlayan telafi mekanizması olarak Sinthome işlevi görmektedirler.

A. Bey, Lacan'ın (1993) psikoz tartışmalarında öne sürdüğü "Bir insan olmak için kişinin neler yapması gerekir?" sorusuna cevaplar arıyor gibi görünmektedir. Seanslarda, A. Bey entelektüel olmak veya elit bir insan olmak gibi bazı kavramlara dayanarak, bilgi ve hobiler edindiği bir yaşam tarzı sürdürmek istediğini belirtmiştir. Bu kavramlar onun imgesel özdeşleşimleriyle Lacan'ın sorusuna bulmaya çalıştığı cevaplar olarak görülebilir. A. Bey'in bulduğu bazı cevaplar kendisinin yaşamda yol almasını sağlayan koltuk değneklerine benzetilebilir.

Psikoterapi Süreci

Fink (1997) psikotik yapıdaki bir kişiye yorum getirmenin önerilmediğini ve ters etki yaratabileceğini belirtmektedir. Bunu psikotik yapıdaki bir kişinin yorumu değerlendirebilecek simgesel bir odağının olmamasına bağlamaktadır. Terapistin hasta tarafından üretilen kavramları desteklemesi ancak bu kavramları sorgulamaması ve yorumlamaması gerektiğini ifade etmektedir (Facchin, 2016). Terapist hastaya imgesel aksta yürürken eşlik etmeli ve onun kendi anlam üretme sürecini yüreklendirmelidir (Fink, 1997). Terapist, A. Bey ile yürütülen seanslarda Başka'nın konumunda olmamaya çalışmış ve A. Bey'in kişilik oluşturma çabalarının ardında yatan sebebi sorgulamasına neden olabilecek sorular yöneltmemiştir. Örneğin, A. Bey internet sitelerinden edindiği başkalarına ait olan bilgilerle kendine dair bir kişilik oluşturmaya çalıştığını anlattığı zaman terapist A. Bey'in bu eğilimini sorgulayan bir tutum almamıştır.

Terapist A. Bey'in seanslarda dile getirdiği 'sosyal zeka edinmek', 'elit bir insan olmak', 'entelektüel olmak' ve 'belli bir yaşam tarzı edinmek' gibi bazı terimleri tekrarlamaya çalışmıştır. A. Bey'in bahsettiği yaşam tarzı hobilerden ve başkalarıyla kurduğu ilişkilerden

oluşmaktadır. Terapist, seanslar süresince A. Bey'e üniversitedeki yakın arkadaşının adının ne olduğuna, A. Bey'in nasıl keman çaldığına, konserinin nasıl geçtiğine, üniversitede doğa bilimleri okumaya nasıl karar verdiğiğine, akademik durumunun nasıl olduğuna, mezun olduktan sonra ne yapmak istediğine ve kendisini hayatta işlevsel hissettiği alanların neler olduğuna dair sorular yöneltmiştir. A. Bey'in bu sorulara verdiği cevapların kendisini günlük hayatta organize etmesini sağlayan bir yapı oluşturması bakımından yardımcı olabileceği düşünülmüştür.

Sonuç

A. Bey vakasının Lacanyen teorideki bir klinik tanı olan psikozu değerlendirmek ve tetiklenmemiş psikozu tartışmak açısından bir örnek teşkil edebileceği düşünülmüştür. Lacanyen teori, psikozu pozitif semptomların bir birikimi olarak görmekten ziyade, psikozu özne/başka ilişkileri üzerinden değerlendirmektedir. Psikozun tanısal kategorileştirmesinde hesaptan düşme mekanizmasını ve dil yapısını merkeze koymaktadır. Pozitif semptomların tetiklenmediği psikozun daha derinlemesine çalışılması gereken önemli bir olgu olduğu düşünülmektedir. Klinisyen Lacanyen teorinin bakışıyla baktığında tetiklenmemiş psikoz gözüktüğü kadar nadir olmayabilir.

Kaynakça

- Deutsch, H. (1942). Some forms of emotional disturbance and their relationship to schizophrenia. *The Psychoanalytic Quarterly*, 11(3), 301-321.
- Dor, J. (1998). *Clinical Lacan*. New York: Other Press.
- Dor, J. (2013). *Introduction to the reading of Lacan: The unconscious structured like Language*. New York: Other Press.
- Facchin, F. (2016). Psychoses without symptoms and stabilized psychoses: Lacanian suggestions for treating fuzzy contemporary clinical phenomena. *British Journal of Psychotherapy*, 32(1), 21-36.
- Fink, B. (1997). *The Lacanian subject: Between language and jouissance*. New Jersey: Princeton University Press.
- Fink, B. (1997). *A clinical introduction to Lacanian psychoanalysis: Theory and technique*. Cambridge: Harvard University Press.
- Futrell, J. L. (2014). Beyond symptom accumulation: A Lacanian clinical approach to obsession a case study and theoretical exposition [Unpublished doctoral dissertation]. Duquesne University.
- Gökdemir-Bulut, B. P. (2017). Lacanyen Bakış Açısından pervert yapı kavramı ve terapötik öneriler. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(1), 26-38.
- Grigg, R. (2009). *Lacan, language, and philosophy*. New York: SUNY Press.
- Gürsel, M. D. ve Gençöz, T. (2019). Psikoz. *Türkiye Klinikleri Psychology-Special Topics*, 4(3), 1-8.
- Hewitson, O. (2011). Lacan at the scene. *Psychoanalysis, Culture & Society*, 16, 109-111.
- Lacan, J. (1956-1957). The seminar of Jacques Lacan book IV: *Object relations*. (L. V. Roche, Trans). Unpublished.
- Lacan, J. (1958) On a question prior to any possible treatment of psychosis. In B. Fink (Trans.) *Ecrits* (pp. 445–88). New York: Norton.
- Lacan, J., & Gallagher, C. (1962). *The seminar of Jacques Lacan: Anxiety* (C. Gallagher, Trans.). London: Karnac Books.
- Lacan, J. (1993) The seminar 1955–1956: Book III. *The psychoses* J. Miller (Ed.), (R. Grigg, Trans.). New York: Norton.
- Lacan, J. (1949) The mirror stage as formative of the I function as revealed in psychoanalytic experience. In B. Fink (Trans.) *Ecrits* (pp. 75–81). New York: Norton.
- Lacan, J. (2005) *Le séminaire, Livre XXIII: Le sinthome* [The seminar of Jacques Lacan Book XXIII: The sinthome] (1975–76). J.A Miller (Ed.). Paris: Seuil.
- Lacan, J., Miller, J. A., & Grigg, R. (2007). The seminar of Jacques Lacan: Book 17, *The other side of psychoanalysis*. New York: W. W. Norton and Company.
- Leader, D., & Groves, J. (2013). *Introducing Lacan: A Graphic Guide*. North Road, London: Icon Books.

Recalcati, M. (2005). The empty subject: Untriggered psychoses in the new forms of the symptom (J. Jauregui, Trans.). *Lacanian Ink*, 26, 60-83.

Swales, S. (2010). Psychosis or neurosis? Lacanian diagnosis and its relevance for group psychotherapists. *Group*, 129-143.

Vanheule, S. (2011). *The subject of psychosis: A Lacanian perspective*. New York: Springer.

Verhaeghe, P. (1999) *Does the woman exist? From Freud's hysteric to Lacan's feminine*. New York: Other Press.

Psychosis in Lacanian Diagnosis: The Discussion of Untriggered Psychosis in a Clinical Case

Summary

In his third seminar, Lacan (1993) discusses the onset of a full-blown psychosis in reference to the relationship of the subject with others, however still regards the subject as psychotic even before the triggering of delusions or hallucinations. There are examples for the discussion of the term ‘untriggered psychosis’ in Lacanian writings, which support this framework (Recalcati, 2005). In this paper, the diagnostic implications and psychotherapy process of a case example is discussed in reference to this framework.

Lacan (1993) asks the question of what the subject is left with when the register of the father fails to function in psychosis. He proposes that in this case the paternal register becomes a reduced image. The subject is then only able to perceive himself on an imaginary plane and cannot transition into the symbolic plane due to the nihilation of the paternal register which is the signifier. Lacan (1993) puts special emphasis to the signifier, in other words the existence of the Other with a capital letter. He describes it as the necessary correlate of language and speech.

Clerambault (as cited in Lacan, 1993) listed language and enunciation disorders as examples for the elementary phenomena in psychosis. For instance, psychotic subjects tend to use neologisms, which Lacan defines as new words created or redefined words. Lacan (1993) proposes that the psychotic subject ‘speaks partly unknowingly’.

Lacan (1993) suggests that the psychotic subject adopts imaginary identifications, which provide the subject with an image in order to answer the question of “Who am I?”

Their relationship with their environment involves a certain type of imitativeness and mimicry. It is through this imitativeness and mimicry that they adapt to the environment.

A case example will be discussed in reference to untriggered psychosis. Mr. A is a 20-year-old man who contacted a psychotherapy clinic for individual psychotherapy and attended 14 sessions on a weekly basis. He applied for psychotherapy in order to receive help for his social phobia.

There is a number of examples that can be given for his pretend-like or imaginary identifications. He reported that he tried to imitate the personality traits of his girlfriend’s friends, behave the way they behaved, but that he was unable to be as close as the others with her. He wanted to create a routine where he could practice being a so-called ‘elite person’. He obtained ideas about how he can present himself from websites. One time he indicated that he learned how to perfectly brush his teeth from a website. He thinks that websites give him ideas

about the sociological requirements of a society and the necessary personality traits one needs to obtain in order to be beneficial to the society.

There are also peculiarities in the way he uses language. He seems to copy how others express themselves. He stated that he acquires specific sentence formations from others to change how others perceive his narrative. He reported not being able to understand jokes or implications in conversations.

In the therapy sessions, the therapist tried to refrain from making interpretations, with the idea that he may not have a symbolic locus for of interpretation. The therapist encouraged the meanings constructed by the him and did not question or interpret these meanings. The therapist refrained from asking questions about the reason behind his attempts to establish a personality via information he gathered from websites. The therapist asked him specific questions about the name of his only close friend in college, how Mr. A. played the guitar at the concert he attended, what encouraged him to choose to study natural sciences, how his academic functioning is, where he wants to work after he graduates and what the specific areas are in which he finds himself as more functioning in life. The answers to these questions may serve as an organizing structure in his daily life.

Although Mr. A does not report experiencing any delusions or hallucinations, he seems to display psychotic features such as the imaginary identifications and the unusual use of language. This clinical presentation of Mr. A may serve as a clinical example to revisit untriggered psychosis as a clinical diagnosis in Lacanian theory.